

ACTUACIONS DE L'HONORABLE COL·LEGI D'ARTISTES DE
MANRESA DURANT EL SEGLE XVIII
ASSUMPTES ECONÒMICS

Ramon N. CORNET i ARBOIX

Durant el segle XVIII funcionà a Manresa l'Honorable Col·legi d'Artistes, que agrupava apotecaris, cirurgians, candelers de cera i adroguers.

L'abundosa documentació trobada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa, en la secció dedicada a Protocols Notarials, l'hem classificat en diferents apartats.

Aquesta comunicació fa referència a les reunions o juntes que es feren per resoldre problemes de tipus econòmic com eren les taxacions de comptes, - privilegi que tenien els col·legis locals i que a la nostra ciutat, foren exclusivament per medicaments dispensats a l'Hospital de Sant Andreu.

Quan el Col·legi, amb motiu de l'aplicació del Decret de Nova Planta, es convertí en un instrument econòmic al servei de l'Estat, trobem les llistes del que havien de pagar els col·legiats en relació amb els seus guanys, i també el que havien de pagar anualment pel Reial Cadastre.

Es per això que aquesta comunicació està dividida en tres apartats:

*TAXACIONS DE COMPTES DE L'HOSPITAL DE SANT ANDREU

*REPARTIMENT DE GUANYS PER ORDRE DEL MOLT IL·LTRE. INTENDENT
GENERAL

*CADASTRE.

TAXACIONS DE COMPTES DE L'HOSPITAL DE SANT ANDREU

Un dels privilegis que tenia el Col·legi d'Artistes era la taxació dels comptes que presentaven els apotecaris per al seu cobrament.

Específicament, aquest privilegi figurava ja en la constitució d'aquest estament l'any 1702, quan, en una de les seves ordinacions, deia:

"Item, que los comptes dels Apotecaris sien taxats per los consols que se trobaran y que sia cridat un Apothecari perque se puga fer la taxa segons tarifa, donantlos salaris que se donan en Barna" (1).

Evidentment, aquest privilegi està inspirat en un altre de molt més antic, concedit pel rei Ferran, en la ciutat de Montsó, el 29 d'agost de 1510, que textualment deia:

"...encara puguer fer entre ells (els Cònsols) tariffa per limitar, corregir e agraduar los preus de las medecinas axi simples com compostas a fi que los apothecaris no puguem de manar preus demasiats sino lo que sera just...deliberaran y confeccionaran tarifas..." (2).

Totes les taxacions que hem trobat fan referència a comptes dels apotecaris manresans, per les medecines dispensades a l'Apotecaria de l'Hospital de Sant Andreu.

La primera valoració trobada data del 13 de febrer de l'any 1713. L'Apotecari Francesc Arseguet presenta un compte de 332 lliures, 18 sous i 10 diners als Administradors del Sant Hospital.

Segons la tarifa pròpia del Col·legi, es valora en la quantitat justa de 321 lliures, 3 sous i 4 diners. Signaren el document Salvador Pujol, com a Cònsol, i els apotecaris Bernat Pejoan, Joan Ignasi Daví i el propi interessat, Francesc Arseguet.

En el mateix document, l'apotecari Arsaguet confessa haver rebut del Reverend Marià Janer, Prevere i Prior de l'Hospital, la quantitat de 160 lliures, 11 sous i 8 diners, quedant així satisfet amb l'esmentat compte, que corresponia a medicaments venuts l'any 1712.

Aquesta declaració la signà el 10 de juliol de 1735, es a dir, que tardà 22 anys en cobrar (3).

En un altre document, l'apotecari Bernat Pejoan, reclama el que li devia l'Hospital pels medicaments dispensats els anys 1713, 1716, 1719, 1723, 1727, 1731, 1735 i 1739, i que ascendia a la quantitat de 1.292 lliures, 2 sous i 7 diners, rebent de les mans del Pare Prior tan sols 44 lliures, 3 sous i 8 diners (4).

A partir de l'any 1714, el Col·legi no pogué fer, ja, cap més valoració fins a l'any 1744. Víctima de la repressió borbònica, deixà d'actuar durant 30 anys. Quan reemprengué les seves activitats, en dos anys es posà al corrent de tot el que havia quedat pendent.

Però, ara, les valoracions ja no es farien segons una tarifa pròpia, sinó d'acord amb la del Protomèdic, ja que, l'any 1743, el Tribunal del Protomedicat aconseguí de fer desaparèixer les prerrogatives de què fins aleshores havien gaudit els Col·legis locals d'Apotecaris, entre elles la de confecció de tarifes (5).

La primera taxació trobada, després d'aquest llarg parèntesi, correspon a l'any 1744 i pertany a uns comptes que van del 2 de gener de 1713 fins al 31 de desembre d'aquell any, la suma era de 286 lliures, 19 sous i 4 diners, i, segons el document "...conformantnos ab los preus de las tarifas del Sr. Protomedich y ab lo poder a nos^t. donat ab privilegi Real a nostre Col·legi consedit, lo taxam y diem que son intrinsech valor sols es: 286 lliuras, 15 sous y 9 diners...".

Signaren la taxació el Cònsol Jaume Arsaguet i l'apotecari Salvador Marot.

Es l'any 1745 quan el Col·legi desplega una gran activitat, amb un intent d'actualitzar al màxim els deutes contrets per l'Hospital, taxant 11 comptes, que van de l'any 1710 fins al 1743.

El 23 de gener s'avalua un compte de l'any 1716, que sumava 140 lliures, 6 sous i 3 diners, rebaixant-lo a 136 lliures, 13 sous i 11 diners. Els taxadors foren: el Cònsol substitut, Jaume Arsaguet, i l'apotecari Dionís de Bertran.

Aquests mateixos apotecaris es cuidaren de taxar els dos següents comptes:

Un, amb data del 2 de febrer, corresponent a l'any 1719, que pujava a 179 lliures i 12 sous, deixant-lo a 176 lliures, 13 sous i 4 diners.

L'altra, del 5 de febrer s'ocupà de l'any 1723 i de les 84 lliures i 1 sou reclamat, fixaren el seu valor intrínsec en 76 lliures, 6 sous i 1 diner.

El 13 de febrer la suma de 203 lliures, 9 sous i 1 diner "...en virtud i força del Real Privilegi, lo judicam y taxam, segons tarifa del Sr. Protomedich, tan solament, en la quantitat de 196 lliuras, 5 sous i 6 diners..." Aquest compte corresponia al temps transcorregut des de l'1 de gener de 1727 fins al 4 de gener de 1728. Signaren la taxació el Cònsol "substitut", Francesc Ribot, i l'apotecari Dionís de Bertran.

El 20 de febrer "...el compte de medicines que principia lo die 1 de janer de 1732 y fineix als 31 de Dezembre de dit any y pren suma de 99 lliuras, 8 sous y 5 diners...solament en la quantitat de 66 lliuras 2 sous y 2 diners..."

Actuaren com a taxadors el Cònsol Josep Ignasi Pejoan i l'apotecari Salvador Marot.

El 27 de febrer, la suma feta l'any 1735, que era de 145 lliures, 12 sous i 3 diners, el Col·legi, com a cosa insòlita, la valora més alta, en la quantitat de 151 lliures, 9 sous i 8 diners.

Els taxadors foren el Cònsol substitut, Jaume Arsaguet, i l'apotecari Francesc Ribot.

El 19 de març valoraren un compte més antic que l'anterior, corresponent a l'any 1731. La suma de 84 lliures, 9 sous i 4 diners la passaren a 77 lliures, 5 sous i 11 diners. Signaren el document, el Cònsol substitut, Francesc Ribot, i l'apotecari Dionís de Bertran.

El 12 d'abril, el Cònsol substitut, Jaume Arsaguet i l'apotecari Dionís de Bertran s'ocuparen d'uns comptes de l'any 1739, rebaixant la suma de 178 lliures, 19 sous i 1 diner a 173 lliures, 15 sous i 11 diners.

El 14 d'abril es valorà el compte de l'any 1743, i, de les 134 lliures, 4 sous i 8 diners es deixà a 132 lliures, 2 sous i 7 diners. Signaren la rebaixa el Cònsol substitut, Salvador Marot, i l'apotecari Francesc Ribot.

Les dues últimes valoracions fetes aquell any, 1745, corresponen a medicaments venuts a l'apotecari de Francesc Ribot i destinats a l'Hospital.

Una taxació la feren, el 23 d'abril, el Cònsol Josep

Ignasi Pejoan i l'apotecari Salvador Marot, rebaixant les 193 lliures, 16 sous i 6 diners a 133 lliures, 15 sous i 8 diners.

L'altra està signada pel mateix Cònsol i per l'apotecari Dionís de Bertran, el dia 31 de desembre, en què feren una gran rebaixa, ja que, de les 96 lliures, 5 sous i 3 diners que pretenia cobrar l'apotecari Ribot, la taxaren en 66 lliures, 12 sous i 3 diners.

La següent valoració trobada es de l'any 1747, concretament del 23 de desembre, i fa referència a uns comptes presentats també per l'apotecari Ribot, l'any 1744. El Cònsol Dionís de Bertran i l'apotecari Jaume Arsaguet rebaixaren substancialment la suma inicial de 219 lliures, 12 sous i 10 diners a 139 lliures, 12 sous i 6 diners.

L'any 1749, la taxació comença de diferent manera: "... Nosaltres los infrascrits Apothecaris; lo any pnt. del Honorable Art y Collegi de la pnt. Ciutat de Manresa...", i, novament, és l'apotecaria de Francesc Ribot la que reclama una deuda pertanyent a l'any 1747 i 1748, que ascendia, segons ell, a 291 lliures, 9 sous i 10 diners. El Cònsol Josep Ignasi Pejoan i l'apotecari Salvador Marot dictaminaren que el just preu era de 195 lliures i 18 sous.

Més puntualment, l'agost de 1750, es taxà un compte de l'any anterior amb una rebaixa considerable, perquè de 525 lliures i 29 sous quedà en 339 lliures, 6 sous i 8 diners.

En el mes d'abril d'aquell any s'havia ja taxat un compte del primer trimestre de 44 lliures, 10 sous i 4 diners, atorgant solament 28 lliures i 29 sous.

En ambdues valoracions intervingueren els dos apotecaris Jaume Arsaguet i Dionís de Bertran.

L'any 1751 s'esmena un altre retard: la taxació d'un compte de l'any 1746. Signat pels mateixos apotecaris que en el cas anterior, la suma de 235 lliures, 10 sous i 10 diners es rebaixà a 160 lliures, 6 sous i 8 diners.

L'última taxació trobada és d'un format diferent. Es va fer l'any 1769, el 10 d'abril i correspon a una deuda dels anys 1763 i 1764 de 164 lliures, 9 sous i 7 diners.

El Cònsol substitut, Josep Ignasi Pejoan, i l'apotecari Jaume Arsaguet, la valoraren en 160 lliures, 9 sous i 7 diners (6).

REPARTIMENT DE GUANYS PER ORDRE DEL MOLT ILTRE.
INTENDENT GENERAL

Durant molts anys, el Col·legi d'Artistes de Manresa col·laborà en confeccionar les llistes dels seus col·legiats amb els beneficis que obtenien en l'exercici dels seus respectius oficis, per així poder calcular el 10% que havien de tributar a l'Estat.

Pel que fa als apotecaris, el primer llistat que hem trobat correspon a l'any 1731, i en ell figuren quatre apotecaris: Francesc Ribot, el més important de tots, ja que havia de tributar 3 lliures i 10 sous a l'any, el segueix Francesc Arsaguet, amb 2 lliures, i Bernat Pejoan i Dionís de Bertran, amb una lliura respectivament.

L'any següent només es modifica la quota de Francesc Arsaguet, que passa a pagar 1 lliura i 10 sous, i Bernat Pejoan és substituït per la seva vídua.

L'any 1733 s'augmenta la contribució de l'apotecari Ribot que esdevé de 4 lliures, desapareix la vídua Pejoan, i els apotecaris Arsaguet i de Bertran es queden amb una lliura cada un.

L'any 1734, Francesc Ribot torna a cotitzar 3 lliures anuals, quedant els altres dos exactament igual.

A partir de l'any 1735, les llistes són una mica més explícites, i, al costat del nom i de l'ofici, s'afegeix la fórmula de "tiene tráfico en su oficio o botica y en ganado transbalsa...libras; le redivan...libras".

D'aquesta manera sabem que l'apotecari Ribot "transbalsaba" 300 lliures que li "redituaban" 30 lliures, els altres dos companys Arsaguet i de Bertran per "transbalsar" 200 lliures "redituaban" 10 lliures.

El tribut es calculava segons el 10% d'aquest rèdit, i és per això que, tant aquest any com el següent, pagaren respectivament 3, 1 i 1 lliures.

L'any 1738 es substitueix el nom de Francesc Arsaguet pel de Francesc Perera, que es casà amb la seva vídua. Les quantitats referides són les mateixes que els anys anteriors.

L'any 1741 desapareix l'apotecari Perera i apareix Josep Pejoan, juntament amb la seva mare.

L'any següent, un nou apotecari s'establí a Manresa amb una categoria igual que de Bertran i Pejoan que pagaven 1 lliura a l'any. Aquest nou apotecari, que figura una sola vegada en la llista de guanys, es deia Salvador Marot.

L'any 1743 queden novament tres apotecaris, Ribot amb una contribució de 4 lliures, i de Bertran, Pejoan i la seva mare amb 1 lliura.

L'apotecari Dionís de Bertran desapareix l'any 1761, en lloc seu apareix Jaume Arsaguet, casat amb una seva filla i fill de l'esmentat anteriorment Francesc Arsaguet.

Aquest any s'apujaren els impostos: Ribot pagà 6 lliures i Arsaguet i Pejoan 1 lliura i 10 sous cada un.

A partir de l'any 1762 s'introdueix una novetat, en fer constar el domicili de les apotecaries, quedant la llista de la següent manera:

Jaume Arsaguet. Plassa.....	1 lliura
Josep Pijoan. S ^t . Miquel...	1 lliura
Franco.Ribot. S ^t . Miquel...	5 lliuras

Exactament igual apareixen aquests apotecaris els anys 1763, 1764, 1765 i 1766.

Es l'any 1768 quan un nou apotecari s'afegeix a les llistes anteriors: Valentí Vallcendrera, al carrer de St. Miquel, pagant 1 lliura (7).

CADASTRE

Dels llibres del Cadastre hem extret el que fa referència als apotecaris manresans. Tot es troba en el capítol titulat "ARTISTES", i sotstitulat "RELACIO DEL QUE TOCA PAGAR LO COLEGI DE ARTISTES QUISCUN ANY PER LO REAL CATASTRO".

El primer llibre del Cadastre correspon a l'any 1722,

i en ell hi figuren els tres apotecaris existents aquell any a Manresa, amb la relació del que havien de pagar pels conceptes de personal i propietats que posseïen. Textualment, hi trobem:

Bernat Pijoan (sic) personal 4 lliuras 10 sous
Hort 3 quarteras sota
San Francisco..... 9 sous
Vinya 3 quarteras 1 jornal $\frac{1}{2}$
Sta. Catarina13 sous 6 din.

Salvador Pujol personal 4 lliuras 10 sous
Son fadrí " 4 lliuras 10 sous
Vinya 1 jor. $\frac{1}{2}$ St. Pau13 spus 6 din.
Casa a la placeta de M. Anglada. 2 lliuras 10 sous
Casa al carrer de St. Miquel .. 2 lliuras 10 sous

Amb una nota es fa l'aclariment de que la casa del carrer de St. Miquel va cedir-la a favor de Bernat Pejoan, el seu fillastre, amb acte de concòrdia en poder del Notari Fèlix Soler, l'any 1721.

El tercer apotecari era:

Francesc Arseguet personal..... 4 lliuras 10 sous
Ventura, el seu germà personal. 2 lliuras 10 sous
Vinya a l'Agulla 14 sous

El pròxim llibre trobat és ja de l'any 1743, i en ell hi trobem els apotecaris Francesc Arseguet, Francesc Ribot, que substitueix Salvador Pujol, Salvador Marot i la vídua de Bernat Pejoan, anomenada Ignàsia.

L'any següent, s'afegeix a la llista l'apotecari Dionís de Bertran.

L'any 1745, a més dels noms s'esmenta l'adreça:

Ignàsia Pejoan. Carrer de St. Miquel
Francesc Ribot. " " "
Dionís de Bertran " " Sobrerroca
Salvador Marot. Plaça.

Novament, la farmàcia de la Plaça de la família Arsaguet, amb el nom del fill de Francesc. Jaume, figura en la llista del Cadastre de l'any 1746.

Una novetat apareix l'any 1747, en fer referència dels dos apotecaris, de Bertran i Arsaguet, especificant el seu parentiu i canvi de domicili. Textualment diu:

Dionís de Bertran (Plaça) i el seu gendre Jaume Arsaguet.

L'any 1748 s'especifica un canvi de direcció de l'apotecari Salvador Marot, que, en lloc de la Plaça s'escriu "daval·lada de la Plaça", detall important de cara a la localització de la seva apotecaria.

També aquest any, comencen a tributar Josep Pejoan, fill de la vídua Ignàsia Pejoan, i Francesc Miquel Ribot, fill de Francesc Ribot.

Aquestes llistes queden estabilitzades els anys 1749, 1750, 1751, 1752, 1753 i 1754, amb l'única excepció de que l'any 1751 desapareix la vídua Pejoan, quedant únicament el seu fill, Josep.

L'apotecari Dionís de Bertran desapareix l'any 1755, i és substituït pel seu gendre, Jaume Arseguet.

Cap més canvi es produeix fins l'any 1759, en què, per primera vegada, surt el nom de l'apotecari del carrer de St. Miquel, Valentí Vallcendrera.

L'any 1760, al costat del nom de Salvador Marot, s'especifica el seu nou domicili: carrer de Sta. Llúcia, i l'any següent l'aclariment de "MUERTO, baxa al 3er plasso".

Els dos últims llibres del Cadastre, que hem trobat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa, són dels anys 1762 i 1763, amb idèntica llista dels apotecaris manresans: Jaume Arsaguet, Josep Pejoan, Francesc Ribot i Valentí Vallcendrera (8).

DOCUMENTS CONSULTATS A L'ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS MANRESANS (AHPM)

AHPM. Notari:	Joan Abadal	10 de novembre de 1776
"	"	25 de novembre de 1776
AHPM. Notari:	Ignàsi Casasayas	13 de maig de 1786
AHPM. Notari:	Tomas Coma	11 d'abril de 1796
"	"	1 d'abril de 1799
AHPM. Notari:	Fèlix Dalmau	29 de març de 1703

AHPM. Notari: Josep Masramon 5 de juliol de 1767
 " " " " 14 de juliol de 1767
 " " " " 28 de gener de 1771
 AHPM. Notari: Anton Raurés 10 de maig de 1762
 " " " " 24 d'octubre de 1768
 " " " " 31 de desembre de 1769
 AHPM. Notari: Francesc Raurés 17 de setembre de 1795
 AHPM. Notari: Pau Raurés 28 de juliol de 1772
 " " " " 14 de juny de 1773
 " " " " 11 de novembre de 1779
 " " " " 6 de febrer de 1780
 " " " " 25 de març de 1784
 " " " " 31 d'agost de 1793

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

Folch i Jou, Guillem. "HISTORIA DE LA FARMACIA", Madrid 1972, 3a Ed.

Jordi i Gonzàlez, Ramon. "CIRCULARS FARMACEUTIQUES".

Rovira i Virgili, Antoni. "HISTÒRIA DE CATALUNYA". La gran Enciclopedia Vasca. Bilbao 1979.

"LLIBRES DEL CADASTRE" Anys: 1722, 1743, 1744, 1745, 1746,
 1747, 1748, 1749, 1750, 1751,
 1752, 1753, 1754, 1755, 1756,
 1757, 1758, 1759, 1760, 1761,
 1762 i 1763.

"REPARTIMENT DEL GANANCIAL POR EL MUY ILTRE. SR. INTENDENTE"
 Anys: 1731, 1732, 1733, 1734, 1735,
 1736, 1738, 1741, 1742, 1743,
 1761, 1762, 1763, 1765, 1766,
 1768 i 1769.

NOTES

1. Sarret i Arbos, Joaquim. "Historia de la Indústria, del Comerç i dels Gremis de Manresa". Impremta i Enquadernacions de St. Josep. Manresa 1923. Pàg. 148 i següents.
2. Jordi i González, Ramon. "La tarifa del Colegio de Boticarios de Barcelona. Año 1588". Circular Farmacèutica nº 275 any XI, pàg. 314.
3. AH 13 de febrer de 1713.
4. AH.
5. Folch i Jou, Guillem. "Historia de la Farmacia", 3a edició. Madrid, 1972. Pàg. 300.
6. AH Anys 1744, 1745, 1747, 1749, 1750, 1751 i 1769.
7. AHOM "Repartiment del Ganancial por el muy Iltre. Ayto. de la Ciudad de Manresa insiguiendo la orden del muy Iltre. Sr. Intendente". Anys 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1738, 1741, 1742, 1743, 1761, 1762, 1763, 1765, 1766, 1768, i 1769.
8. AHCM. Llibres del Cadastre corresponents als anys 1722, 1743, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762 i 1763.